

Kommentarer

CHRISTIAN S. NISSEN, (Institut for Samfundsfag, Københavns Universitet):

Oliekrisen 1973-74 opfattes som oftest som en begivenhed der for de olieimporterende industrilande var af negativ karakter og som medførte en række væsentlige skadelige virkninger. De foranstaltninger, som OECD-landene har iværksat, og som Gunnar Riberholdt i sit indlæg omtaler, ses derfor i det store og hele alene som nødforanstaltninger, der på kort og langt sigt skal forhindre en gentagelse.

En række forhold kan imidlertid nævnes som taler for et mere nuanceret syn på begivenhederne under krisen og specielt på dens konsekvenser. Det skal dog for at undgå misforståelser understreges, at krisen også havde negative virkninger for nogle OECD-lande. Ikke mindst for et land som Danmark er det nok disse, der træder mest frem. Men for at få et komplet billede af oliekrisisens konsekvenser kan man også pege på en række effekter, der af de implicerede forbrugerstater er blevet opfattet som positive, og som er vigtige at tage med, hvis samarbejdet inden for IEA og forholdet til OPEC skal forstås.

For det første har de flerdobbelte oliepriser været en forudsætning for rentabilitet af den interne, nationale energiproduktion, der allerede sker eller som er planlagt i flere OECD-stater. Det gælder såvel olie som kul, naturgas og kernekraft. Den »minimum safeguard price« på 7 dollars, som IEA sidste år vedtog, er et tydeligt bevis på disse staters interesser i at forhindre at oliepriserne falder til førkriseniveauet. Et særligt forhold her er den interesse USA har haft i højere europæiske og japanske energipriser, der kunne påføre disse landes producenter

nogenlunde samme energiomkostninger, som amerikanske købere af indenlandsk produceret olie tidligere havde haft.

For det andet har så at sige alle stater set fordelene i, at de store olieselskaber har fået en mere tilbagetrukket rolle, således at den overordnede internationale styring af olieproduktion og forsyninger for fremtiden i højere grad bliver et statsligt anliggende.

I forlængelse heraf kan man for det tredje nævne, at oliekrisen i alle OECD-lande har skabt de nødvendige indenrigspolitiske vilkår for en stærkere statslig styring af hele den nationale energisektor. Et eksempel herpå er den i foråret 1976 vedtagne danske el-forsyningslov og hele lovgivningskomplekset omkring den eventuelle indførelse af kernekraft i Danmark.

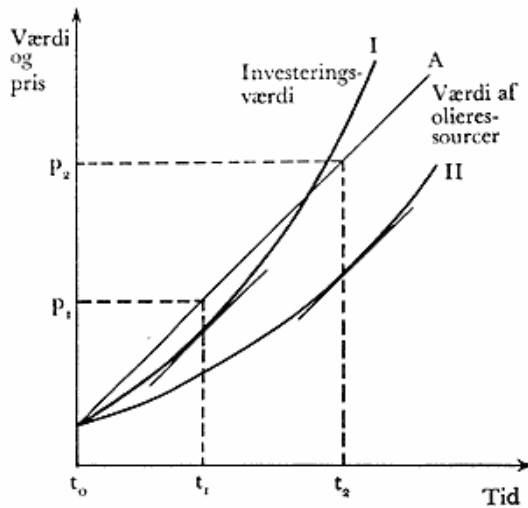
Et væsentligt element i det internationale energisamarbejde synes derfor, når det drejer sig om det lidt længere sigt, i mindre grad at være af kriseforebyggende karakter end bestræbelser på i en række fremtrædende OECD-lande at udnytte de energipolitiske muligheder, som oliekrisen – ganske vist med en lidt ulige fordeling – gav industrilandene.

DAN OVE PEDERSEN, (Statens Byggeforskningsinstitut):

Når man forsøger at finde frem til internationale aftaler om mængder og priser på olie, er man nødt til at tage hensyn til de økonomiske regler som virker for udbud og forbrug af olie. Jeg skal kort beskrive en sådan model. Den viser bl.a. at producentlandene har økonomisk fordel af en fortsat stærk vækst i de industrialiserede lande.

Dernæst omtales den danske økonomi i denne sammenhæng.

Økonomiske modeller for udbud og efterspørgsel forudsætter som regel, at man på længere sigt kan tilpasse udbuddet. Det kan man imidlertid ikke for olie og andre råstoffer, som kun findes i begrænsede kendte mængder. Derfor er det ikke alene grænseomkostningerne, der bestemmer udbud og pris, men også betragtninger om værdi af eksisterende beholdninger sammenlignet med værditilvækst for alternative investeringer.

I figuren viser kurven A værdien af en oliesheiks olieresourcer ved forskellige faste priser. Der er forudsat proportionalitet mellem pris og beholdningsværdi, således at når prisen pr. enhed fordobles, så fordobles også værdien af olieresourcerne. Faktisk bør kurven være aftagende, da noget af oliebeholdningen skal sælges for at betale sheikens løbende udgifter, men det ændrer ikke ræsonnementet. Kurven I viser investeringsværdien gennem tiden, dvs. nutidsværdien af et beløb af samme værdi som olieresourcen i t_0 , som forrentes med en fast årlig realvækst. For oliesheiken betaler det sig at beholde olien frem til t_1 , fordi værditilvæksten

for oliebeholdningen er større end for et tilsvarende beløb, der investeres i aktier eller fast ejendom i fx. USA. Men i t_1 vil han sælge olie til prisen p_1 , for at opnå penge, som han kan investere, fordi dette giver en større værditilvækst efter t_1 . Investeringskurve II, som har lavere realvækst end I, viser at oliesheiken vil beholde olien til t_2 , før han sælger til den højere pris p_2 .

Det vil sige, at når realvæksten ved forskellige muligheder for investeringer falder, så vil udbuddet af olie falde, men prisen vil stige. Og omvendt når realvæksten stiger vil olieudbuddet øges, men prisen falde. Både sælger- og køberlande har således fordel af fortsat vækst i de industrialiserede lande.

Konklusionen af denne tankegang er, at når de industrialiserede lande kan skabe gode vækst- og investeringsmuligheder, så vil olien flyde til billige priser. Kan vi ikke det, ja, så stiger prisen og hanerne lukkes, bortset fra de tønder, der skal til at betale sheikernes extravagance og deres folks elendighed.

Denne gensidige afhængighed kan først ophøre når vi får skabt et meget større udbud af alternative energiformer, eller når olieklenderne brænder ud. Det ved olieproducenterne naturligvis godt. Fx. gav den saudiarabiske olieminister udtryk herfor i dansk fjernsyn, da han i 1973 sagde, at olie i ørkenen er bedre end dollar i banken. De industrialiserede lande har dog også det håb, at de arabiske folk vænner sig til en levestandard, som svarer til vores.

Denne noget teoretiske økonomi, som har sin rod i økologiske og økonomiske vækstmodeller, bør naturligvis pyntes med mange forudsætninger. Men den er god nok til at indse de ændrede økonomiske vilkår mellem OPEC-landene og de industrialiserede lande.

Vilkår som måske også opstår på andre råstofområder. For de industrialiserede lande er det vigtigt at finde en holdning, som passer til disse vilkår.

Den danske reaktion på de i 1973 pludseligt stigende oliepriser var økonomisk stagnation. Man troede det var muligt at spare sig igennem oliekrisen. Naturligvis bør man altid økonomisere så godt som muligt, og vi må sikre os at vi kan sælge i udlandet og at indkomsterne ikke stiger for meget m.v. Men det er ikke stagnation vi har behov for. Vi behøver ekspansion i projekter og erhverv, som er eksporterende eller er importkonkurrerende fx. fjernvarme, gasledninger fra Nordsøen, nye industrier o.a.

Samtidig må vi indse at en ny strukturændring i dansk industri måske er på vej. De valutastærke olieproducerende lande vil forsøge at industrialisere deres lande. Det kræver import af know-how og færdige anlæg fra industrialiserede lande. Det bør vi kunne sælge herfra. Men det betyder også at konkurrencen på industrivarer bliver hårdere i løbet af få år. Og det er nok ingen ønskelig eller god løsning at presse lønningerne relativt ned for at kunne konkurrere på sådanne vilkår.

Måske bør vi satse endnu engang på projekt- og industriudvikling, der fordrer en høj grad af forarbejdning, teknologisk viden og helhedsplanlægning. Måske bør man tøve nogle år med at nedbryde vores uddannelsessystem, både de faglige og de teoretiske uddannelser.

De ikke olieproducerende U-landes situation

P. Nyboe Andersen:

Afstanden i indkomstniveau mellem den fattigste halvdel af udviklingslandene og de industrialiserede lande er i dag større end nogensinde, og samtidig er indkomstfordelingen inden for det enkelte U-land blevet mere ulige end før. Efterkrigstidens hidtil ukendte vækstmuligheder har således efterladt en stor del af jordens befolkning på et eksistensminimum og har uddybet kløften mellem de rigeste og de fattigste.

Denne udvikling er ikke blot i strid med alle rimelige fortolkninger af begrebet »international økonomisk stabilitet«, men rummer også alvorlige åbne så vel som latente trusler mod den eksisterende økonomiske og politiske verdensorden. Tilmed er situationen blevet stærkt forværret i de sidste tre år.

De pludselige voldsomme forhøjelser af råoliepriserne i 1973 har uddybet modsætningerne med hensyn til økonomiske vilkår inden for U-landsgruppen. Disse forhøjelser trak prisstigninger med sig bl. a. på kunstgødning. Samtidig bidrog de til at uddybe den recession, der i 1974 ramte de industrialiserede vestlige lande, hvilket var til skade både for eksporten til disse fra U-landene og for I-landenes evne og vilje til at forøge deres bistand. Stærke prisstigninger på korn p. gr. af fejlslagen høst i Sovjetunionen og i adskillige U-lande øgede vanskelighederne med betalingsbalancen. Til kategorierne »de 46 fattigste lande« og »de 29 mindst udviklede lande« kom nu en tredje kategori, der til dels – men kun til dels – omfattede de samme, nemlig »de mest alvorligt ramte lande« (MSA-landene) oprin-